

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

СТЕПАНЕНКО АНАСТАСІЯ ІГОРІВНА

УДК: 004:008 «71»: 377.36

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
СТУДЕНТІВ ПОЛІТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Лапаєнко Світлана Володимирівна.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Коломієць Алла Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
проректор з наукової роботи, м. Вінниця;

кандидат педагогічних наук
Шлянчак Світлана Олександрівна,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка, м.
Кропивницький.

Захист відбудеться 29 червня 2017 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.ipood.com.ua та у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. Берлінського, 9.

Автореферат розісланий 27 травня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Лавріненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток сучасного суспільства характеризується зростанням інформаційних потоків, які потребують швидкого збору, передачі, оброблення, подання, використання інформації. Це зумовило необхідність упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в усі сфери суспільного життя, оскільки практично кожний вид людської діяльності нерозривно пов'язаний із засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, що спонукає постійно підвищувати вимоги до рівня розвитку інформаційної культури особистості.

Про важливу роль інформації в розвитку суспільства зазначено в нормативно-правових документах України: законах України «Про інформацію» (1992), «Про інформаційні агентства» (1995), «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007), «Про внесення змін до Закону України “Про інформацію”» (2011), «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації» (2015) тощо.

В умовах постійного удосконалення інформаційно-комп'ютерних технологій майбутньому фахівцю важливі не лише загальні та фахові знання, але й особливі знання та вміння застосовувати інформаційно-комп'ютерні технології у професійній діяльності: способи, методи, можливості інформаційного обміну, раціонального збереження і використання інформації, про норми і правила інформаційної етики, здатність вести інформаційно-комунікаційний діалог.

Водночас не кожний студент уміє використовувати сучасні інформаційно-комп'ютерні технології, реалізовувати їх можливості та усвідомлювати їхню цінність. Таким чином, виникає потреба у якісно новій підготовці майбутніх фахівців, які мають володіти здатністю сприймати інформацію повною мірою і використовувати її при вирішенні професійних завдань.

Дослідженню феномену інформаційної культури присвятили праці С. Антонова, Г. Воробйов, Н. Гендіна, Н. Джинчарадзе, Є. Медведєва, Е. Семенюк, І. Хангельдієва та ін. Проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі розглядають В. Биков, Л. Брескіна, Я. Галета, О. Глазунова, Н. Голівер, Є. Громов, Р. Гуревич, В. Дем'яненко, Л. Добровська, М. Жалдак, Н. Завізна, Н. Іщук, А. Каленський, Т. Коваль, Е. Машбиць, Н. Морзе, В. Осадчий, Т. Поясок, О. Співаковський, Ю. Триус, Г. Шугайло та ін. Формування інформаційної культури студентів різних спеціальностей та освітньо-кваліфікаційних рівнів розглянуто у працях Н. Баловсяк, Т. Богданова, О. Гладченко, О. Глушак, О. Несторова, О. Романишиної, М. Шермана, А. Ясінського та ін. Проблеми формування інформаційної культури та підготовки майбутніх учителів до використання в навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності розглядали О. Значенко, В. Кириленко, А. Коломієць, І. Лук'янченко, В. Реутова, С. Сисоєва, І. Смирнова, О. Спірін, А. Столяревська, О. Шиман, С. Шлянчак та ін. Питання розвитку інформаційної культури особистості було висвітлено такими вченими: В. Бабич, Н. Гендиною, Ю. Рамським, Т. Поляковою та ін.

Водночас, проаналізувавши стан дослідженості проблеми формування інформаційної культури особистості та особливості стану сформованості інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів, можемо констатувати, що це питання залишається недостатньо вивченим у педагогічній теорії і потребує вирішення в освітній практиці.

Доцільність пошуку розв'язання цієї проблеми визначається необхідністю подолання суперечностей між:

- потребами суспільства у фахівцях, які мають володіти інформаційною культурою і недостатнім рівнем забезпечення необхідних педагогічних умов для її формування у коледжах;

- необхідністю цілеспрямованого формування інформаційної культури студентів і недостатнім забезпеченням змістової і процесуальної складових навчально-виховної роботи, які б цьому сприяли;

- розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій і недостатньою мотивацією та готовністю майбутніх фахівців до їх використання у майбутній професійній діяльності та постійного самовдосконалення.

Отже, необхідність розв'язання вищезазначених суперечностей, актуальність проблеми, недостатній рівень її наукового розроблення зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «**Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи відділу виховних систем у педагогічній освіті Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України «Загальнокультурний розвиток особистості педагога в умовах постіндустріального суспільства» (РК № 0111U002514).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 5 від 31 травня 2010 року) та узгоджено рішенням Бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 квітня 2011 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка студентів політехнічних коледжів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів для підвищення якості їхньої професійної підготовки.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети визначено **завдання дослідження**:

1. З'ясувати сутність понять «культура», «інформація», «інформаційна культура»; проаналізувати стан дослідженості проблеми формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії і практиці.

2. Охарактеризувати структуру інформаційної культури студентів політехнічних коледжів; визначити критерії, показники та рівні сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

3. Дослідити стан сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

4. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

5. Розробити методичні матеріали з формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

Концептуальна ідея дослідження. Глобальна інформатизація сучасного суспільства зумовлює необхідність удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців усіх галузей економіки.

Сформованість інформаційної культури у майбутніх фахівців дозволяє ефективно працювати з інформацією у всіх формах її подання та застосовувати всі можливості інформаційних та телекомунікаційних технологій у навчальній і майбутній професійній діяльності та для самовдосконалення упродовж життя.

Формування інформаційної культури студентів політехнічного коледжу здійснюється завдяки комплексу педагогічних умов, що сприяють розвитку мотивації та готовності до використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у своїй майбутній професійній діяльності, яка базується на інформаційній компетентності, інформаційній етиці, інформаційній поведінці.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів здійснюватиметься більш ефективно за умов:

- удосконалення змісту навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка» у політехнічному коледжі, що забезпечить майбутніх фахівців знаннями про сутність інформації та способи роботи з нею, про сучасні інформаційно-комп'ютерні технології та можливості їх використання в професійній діяльності;

- залучення студентів до різних видів самостійної аудиторної та позааудиторної роботи з метою стимулювання у них мотивації до оволодіння інформаційною культурою, розуміння її ролі в життєдіяльності окремої людини та суспільства в цілому, формування та подальшого розвитку їхніх умінь, необхідних для пошуку, відбору необхідної інформації, а також для здійснення її подальшого аналізу, систематизації та узагальнення.

Методологічну основу дослідження становлять основні положення теорії пізнання; методологічні принципи системності, науковості, історизму, зв'язку теорії з практикою; психолого-педагогічні закономірності становлення особистості; систематичності й послідовності у засвоєнні знань та формуванні умінь і навичок; компетентнісний, діяльнісний, культурологічний підходи до фахової підготовки студентів у вищій школі.

Теоретичну основу дослідження становлять положення сучасної філософії і теорії освіти, гуманізації та гуманітаризації вищої освіти (В. Андрущенко, І. Бех, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Кремень, О. Матвієнко, Л. Онищук, Л. Хомич та ін.); неперервної професійної освіти (А. Кузьмінський, Л. Лук'янова,

Н. Ничкало, О. Семенов, С. Сисоєва та ін.); положення щодо розвитку педагогічної майстерності фахівців (І. Зязюн, О. Лавріненко, О. Огієнко, М. Солдатенко та ін.); дослідження проблем упровадження комп'ютерних технологій в освітній процес (В. Биков, М. Жалдак, Т. Коваль, Т. Поясок, О. Спірін та ін.); формування інформаційної культури студентів (Т. Богданова, О. Гладченко, Н. Гендіна, А. Коломієць, Ю. Рамський, А. Столяревська, М. Шерман, С. Шлянчак та ін.).

Методи дослідження. При розв'язанні поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: *теоретичні* – науковий аналіз дослідження проблеми в педагогічній науці, порівняння, систематизація й узагальнення теоретичних і методичних підходів при формуванні інформаційної культури у вітчизняних і зарубіжних джерелах; *емпіричні* – діагностичні методи (анкетування, тестування, опитування, бесіда) з метою визначення рівня сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів; педагогічний експеримент (метод зрізів, порівняння, прогнозування, узагальнення теоретичних і експериментальних даних із проблеми дослідження); методи математичної статистики (вибірки й аналізу результатів дослідження для визначення динаміки розвитку інформаційної культури студентів політехнічних коледжів та доведення надійності отриманих результатів дослідження).

Організація та етапи дослідження. Науковий пошук здійснювався поетапно упродовж 2010-2016 років.

На першому етапі (2010-2011 рр.) – сформульовано тему дослідження та здійснено теоретичний аналіз наукових праць, проаналізовано теоретичні підходи до проблеми формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, визначено об'єкт, предмет; мету та завдання дослідження; сплановано дослідницькі процедури; визначено поняттєво-категорійний апарат дослідження, здійснено аналіз зарубіжного досвіду інформатизації освіти та застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у навчанні.

На другому етапі (2011-2014 рр.) – визначено структуру, критерії, показники та рівні інформаційної культури студентів політехнічних коледжів; проведено емпіричні дослідження з метою визначення стану сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів; проведено констатувальний та формувальний експерименти.

На третьому етапі (2014-2016 рр.) – проаналізовано результати дослідно-експериментального дослідження; сформульовано висновки; розроблено методичні матеріали з формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів; проведено апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі Державного вищого навчального закладу «Миколаївський політехнічний коледж», Херсонського політехнічного коледжу Одеського національного політехнічного університету, Технологіко-економічного коледжу Миколаївського національного аграрного університету, Одеського технічного коледжу Одеської національної академії харчових технологій. На різних етапах експериментом було охоплено 467 студентів і 20 викладачів.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягають в тому, що:

вперше виокремлено і охарактеризовано структурні компоненти інформаційної культури студентів політехнічних коледжів (інформаційна компетентність, інформаційна етика, інформаційна поведінка), визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів (удосконалення змісту навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка»; організація самостійної аудиторної роботи; організація позааудиторної роботи студентів);

удосконалено діагностичний інструментарій дослідження сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів: критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), рівні (високий, середній, низький) та показники інформаційної культури студентів, а саме: мотиваційно-ціннісний (внутрішня мотивація щодо використання інформаційно-комп'ютерних технологій; набуття нових знань і умінь у їх використанні; прагнення до самореалізації та самовдосконалення у майбутній професії; спонукання до вивчення нових програмних продуктів з метою підвищення професіоналізму; розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві), когнітивний (знання апаратного та програмного забезпечення комп'ютера, вміння працювати в різних операційних системах; знання і вміння застосовувати основні прикладні програми для обробки даних; вміння застосовувати освітні ресурси мережі Інтернет для підвищення інформаційної компетентності), діяльнісний (здатність вибирати для різних видів діяльності засоби інформаційних, комп'ютерних та телекомунікаційних технологій щодо їх здійснення, вміння творчо підходити до вибору способів вирішення нових завдань);

подальшого розвитку набуло поняття «інформаційна культура студентів політехнічних коледжів»; методи опрацювання експериментальних даних.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці методичних матеріалів із формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, що дозволить викладачам удосконалити зміст навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка», організувати самостійну аудиторну роботу за допомогою інформаційно-навчального середовища Moodle та позааудиторну роботу студентів з використанням інтерактивних форм і методів навчання та застосуванням сучасних мультимедійних технологій. Матеріали дослідження можуть бути використані у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців та в системі післядипломної педагогічної освіти вчителів.

Упровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного вищого навчального закладу «Миколаївський політехнічний коледж» (довідка про впровадження № 247 від 28.05.2015 р.), Херсонського політехнічного коледжу Одеського національного політехнічного університету (акт про впровадження № 252 від 09.05.2015 р.), Технологічно-економічного коледжу Миколаївського національного аграрного університету (довідка про впровадження № 314 від 19.05.2015 р.), Одеського

технічного коледжу Одеської національної академії харчових технологій (довідка про впровадження № 809-Д від 15.12.2015 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, застосуванням системи методів, адекватних меті, завданням, об'єкту, предмету дослідження, методів математичної статистики, системним аналізом емпіричних даних, кількісним і якісним аналізом результатів експериментальної роботи.

На захист винесено:

1. Структуру інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, що визначається взаємозв'язком компонентів досліджуваного явища: інформаційна компетентність, інформаційна етика, інформаційна поведінка.

2. Педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів:

– удосконалення змісту навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка» за рахунок розробки експериментальної програми, яка на відміну від типової включала теми, вивчення яких сприяє поглибленню знань та умінь студентів використовувати різні способи пошуку інформації, правильно формулювати запити й критично оцінювати знайдену інформацію, досліджувати соціально-економічні явища і процеси, створювати бізнес-презентації, технологію їх складання та оформлення тощо;

– організація самостійної аудиторної роботи, яка здійснюється як за допомогою традиційних форм самостійної роботи (індивідуальної, групової, колективної), так і за допомогою інформаційно-навчального середовища Moodle, що дає можливість викладачу створювати та редагувати структурні елементи курсу навчальної дисципліни та відстежувати статистику одночасного проходження курсу великою кількістю студентів; використання Інтернет-технологій з відкритим дистанційним доступом до інформаційних ресурсів;

– організація позааудиторної роботи студентів із використанням інтерактивних та проектних методів навчання і застосуванням сучасних мультимедійних технологій (інтерактивна дошка (SMART Board)).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідались на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: *міжнародних* – «Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей» (Чернівці, 2011 р, 2013 р.), «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» (Переяслав-Хмельницький, 2013 р.), «Наука України: перспективи і потенціал» (Запоріжжя, 2013 р), «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 2014 р.); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми педагогічної науки» (Миколаїв, 2014 р.), «Освіта впродовж життя: вимоги часу» (Київ-Тарасівка, 2016). Результати дослідження обговорювались на звітних науково-практичних конференціях Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України: «Педагогічна майстерність у вимірах сучасних технологій учіння і виховання» (Київ, 2010 р.), «Психологічні чинники педагогічної дії в системі учитель-учень» (Київ, 2011 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображено в 12 публікаціях, серед яких – 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні України, що включено до міжнародних наукометричних баз, 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (236 найменувань, з них 6 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок, обсяг основного тексту 176 сторінок. Робота містить 9 таблиць, 12 рисунків, додатки на 45 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, вибір теми, зв'язок роботи з планом науково-дослідної роботи інституту, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, концептуальну ідею та гіпотезу дослідження; розкрито методологічну й теоретичну основи, експериментальну базу дослідження; охарактеризовано етапи, наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи; сформульовано основні положення, що винесено на захист; обґрунтовано вірогідність наукових результатів і висновків дослідження, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування інформаційної культури студентів коледжів»** – на основі вивчення філософської, психолого-педагогічної та науково-методичної літератури уточнено сутність понять «культура», «інформація», «інформаційна культура». Охарактеризовано основні властивості інформації в суспільстві, значення інформаційно-комп'ютерних технологій для усіх галузей людської діяльності, наукові підходи до розгляду інформаційної культури у контексті різних теорій. Визначено стан дослідження проблеми формування інформаційної культури студентів у педагогічній науці. Проаналізовано зарубіжний досвід інформатизації освіти.

Для розуміння поняття «інформаційна культура» з'ясовано сутність понять «культура» та «інформація». Враховуючи багатогранність поняття «культура», у сучасній науці нараховується декілька сотень його трактувань. Узагальнивши наявні дефініції понять «культура», зокрема щодо двох взаємопов'язаних компонентів (матеріальної і духовної), з'ясовано, що «культура» – це все, що людина створила власним розумом, а не отримала від природи; це історичний продукт, результат діяльності поколінь, які використовували матеріальні й духовні надбання своїх попередників, продовжували розвивати науку, техніку, промисловість та змінювали суспільство, соціальні норми, форми індивідуальної поведінки відповідно до суспільних потреб. «Інформація» – це відомості про об'єкти і явища навколишньої дійсності, їх параметри, властивості та стан, які передаються усним, писемним або іншим способом. Основні властивості інформації: достовірність, об'єктивність, цінність, повнота, актуальність, зрозумілість.

Виявлено, що загально визнаними компонентами культури особистості є політична, правова, моральна, естетична, етична, екологічна, комунікаційна, фізична, інформаційна. Поняття інформаційної культури сформувалось в

інформаційному суспільстві, коли інформація стала головним стратегічним ресурсом і були створені нові технології для обробки і передачі даних. Сутність поняття «інформаційна культура» полягає в тому, що вона є частиною загальної культури і розглядається як ступінь досконалості людини, суспільства або визначеної його частини у всіх можливих видах робіт з інформацією: її одержанні, нагромадженні, кодуванні й обробці та створенні якісно нової інформації, передачі і практичного використання. Інформаційна культура є важливою характеристикою як окремого члена суспільства, так і суспільства в цілому.

В історії дослідження інформаційної культури представлено періодизацію розвитку цього феномена, який охоплює три періоди: перший – 70–80-ті роки ХХ століття; другий – 80–90-ті роки; третій – від середини 90-х років до сьогодення. Уперше це поняття було обґрунтовано в 70-80-х роках ХХ століття в різних галузях науки. Перший період характеризувався активним теоретичним вивченням проблеми формування інформаційної культури, яку розглядали бібліографи, бібліотекознавці, книгознавці, а на початку 80-х років і педагоги. Другий період характеризується активізацією діяльності не тільки у педагогічній науці, але й філософії, інформатиці. Поняття «інформаційна культура» набуває нового статусу та розуміється у ширшому науковому і філософському контексті як ефективна організація інтелектуальної діяльності особистості. Третій період визначив необхідність осмислення та обґрунтування теорії феномену інформаційної культури в межах не тільки інформатики, кібернетики, соціального управління, культурології, а й нових наукових дисциплін – інформаційної культурології, інформаціології та соціальної інформатики. У середині 1990-х років виник підхід, який пов'язував інформаційну культуру з формуванням професійної культури: техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи на комп'ютері, значними обсягами інформаційних потоків, доступністю й вільним доступом до масивів мережі Інтернет.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється достатньо значна увага проблемі формування інформаційної культури особистості: науковцями досліджено проблеми формування вмінь використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі, формування інформаційної культури студентів різних спеціальностей та підготовки майбутніх учителів до використання у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Теоретичний аналіз наукових праць і досвід роботи в політехнічному коледжі уможливили формулювання авторської дефініції поняття «інформаційна культура студентів політехнічних коледжів» як усвідомлення цінності набуття нових знань і умінь щодо використання інформаційно-комп'ютерних технологій; досконале володіння спеціальними програмними продуктами, які необхідні для вирішення професійних завдань, вміння застосовувати освітні ресурси мережі Інтернет; знання основних норм і правил поведінки у використанні комп'ютерних технологій та при здійсненні діяльності в мережі Інтернет.

Для нашого дослідження важливим є зарубіжний досвід інформатизації освіти та використання ІКТ в освітньому процесі, який базується на дистанційному навчанні, визначенні стандартів інформаційної компетентності та реалізації

концепції освіти упродовж життя для обґрунтування педагогічних умов та організації процесу формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

У другому розділі – **«Формування та розвиток інформаційної культури студентів у політехнічних коледжах»** – на основі наукового аналізу педагогічної теорії і практики виокремлено і охарактеризовано структурні компоненти, визначено критерії, показники та рівні інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. З'ясовано стан сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. Визначено педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

Аналіз сутності інформаційної культури уможливив виділення структурних компонентів інформаційної культури студента: інформаційна компетентність, інформаційна етика, інформаційна поведінка. *Інформаційну компетентність* розглядаємо як здатність студента представляти, обробляти і використовувати інформацію із застосуванням конкретних програмних продуктів: текстового редактора Блокнот (Notepad), текстових процесорів Word Pad, MS Word, видавничої системи MS Publisher, системи оптичного розпізнавання тексту ABBY FineReader, табличної інформації програми MS Excel, графічної інформації програми Paint, Adobe Photoshop, CorelDraw тощо. *Інформаційна етика* – це саморегуляція студента з урахуванням морально-етичних норм і правил поведінки під час роботи з інформаційно-комп'ютерними технологіями для комфортного співіснування у віртуальному світі: вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог, мережний етикет, (правила етикету під час роботи в електронній пошті, при спілкуванні в чаті, при проведенні телеконференцій тощо). *Інформаційна поведінка* – це спосіб дій, сукупність зусиль, що відображають активність студента щодо пізнання нової інформації, його вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, ступінь його продуктивної, творчої діяльності щодо використання інформаційних ресурсів.

Результат формування інформаційної культури може бути оцінений на основі визначених критеріїв і показників сформованості інформаційної культури студентів: *мотиваційно-ціннісний* (внутрішня мотивація до використання комп'ютерних технологій; набуття нових знань і умінь у їх використанні; прагнення до самореалізації та самовдосконалення у майбутній професії; спонукання до вивчення нових програмних продуктів з метою підвищення професіоналізму; розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві); *когнітивний* (знання апаратного та програмного забезпечення комп'ютера, вміння працювати в різних операційних системах, застосовувати основні прикладні програми для обробки даних; використовувати освітні ресурси мережі Інтернет для підвищення інформаційної компетентності); *діяльнісний* (здатність вибирати для різних видів діяльності засоби інформаційно-комп'ютерних технологій щодо їх здійснення, вміння творчо підходити до вибору способів вирішення нових завдань). На основі критеріїв та показників визначено рівні сформованості інформаційної культури студентів (високий, середній, низький) за допомогою психолого-педагогічних методів: бесіди, тестування, спостереження, опитування, анкетування студентів та їх батьків.

У ході дослідно-експериментальної роботи на етапі констатувального експерименту виявлено, що рівень сформованості інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів є достатньо неоднорідним. Насамперед це пов'язано з тим, що студенти перших курсів набули різного рівня комп'ютерної грамотності під час навчання у школі. Надмірне користування Інтернет-ресурсами у більшості студентів викликає негативні наслідки, зокрема, певний ступінь Інтернет-залежності. З'ясовано, що домінуючим є середній рівень інформаційної компетентності студентів. Так, рівень інформаційної компетентності студентів за мотиваційно-ціннісним критерієм становить 69,02%, за когнітивним – 63,51%, за діяльнісним – 64,52%.

Такі результати засвідчили необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу на підвищення рівня сформованості інформаційної культури. Обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів, які сприяли підвищенню її рівня:

1. Удосконалення змісту навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка», а саме: розроблення експериментальної програми, яка на відміну від типової доповнена темами: «Технологія пошуку інформації в мережі Інтернет», «Етикет мережевого спілкування», «Фінансові функції в MS Excel», «Статистичні функції в MS Excel», «Застосування надбудови Пошук рішення», «Розробка бізнес-презентації», «Публікація презентації в мережі Інтернет», що сприяє поглибленню знань та умінь студентів щодо використання різних способів пошуку інформації, правильного формулювання запитів й критичного оцінювання знайденої інформації, дослідження соціально-економічних явищ і процесів, створення бізнес-презентації, технології їх складання та оформлення тощо.

2. Організація самостійної аудиторної роботи, яка здійснюється шляхом застосування традиційних форм самостійної роботи (індивідуальної, групової, колективної), а також за допомогою інформаційно-навчального середовища Moodle, яке дає можливість викладачам створювати та редагувати структурні елементи курсів дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, відстежувати статистику одночасного проходження курсу великою кількістю студентів, використання Інтернет-технологій з відкритим дистанційним доступом до інформаційних ресурсів. Самостійна робота була організована під час вивчення навчальних дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу: «Інформатика і комп'ютерна техніка», «Офісне програмне забезпечення», «Основи інформаційних технологій і програмування» і передбачала поетапне опанування нового матеріалу, його закріплення, повторення і застосування на практиці. Для формування умінь самостійної аудиторної роботи та її оцінювання розроблено систему завдань, яка має чотири рівні складності. Перший рівень пов'язаний з репродуктивним засвоєнням матеріалу (формування умінь і навичок за зразком). Другий рівень – продуктивне виконання завдань (розв'язування більшої їх кількості в табличному процесорі MS Excel). Третій рівень орієнтований на аналітичну діяльність, яка передбачає роботу зі статистичною інформацією. Четвертий рівень складності мають завдання творчого характеру (студенти демонструють різні підходи до вирішення одного і того ж завдання, аналізують, обробляють інформацію та прогнозують розвиток певного явища).

3. Організація позааудиторної роботи студентів з використанням інтерактивних та проектних методів навчання (метод рольових ігор, метод дискусії, метод «мозкового штурму», метод кейсів, метод проектів тощо) та застосуванням сучасних мультимедійних технологій (інтерактивна дошка (SMART Board)) з метою стимулювання у студентів мотивації до оволодіння інформаційною культурою, розуміння її ролі в життєдіяльності окремої людини та суспільства в цілому, поглиблення і розширення знань, формування творчих здібностей, наукових інтересів, різноманітних умінь і навичок, необхідних для пошуку, відбору необхідної інформації, а також для здійснення її подальшого аналізу, систематизації та узагальнення.

У процесі організації позааудиторної роботи студентів використано інтерактивні методи навчання. Дискусія «Позитивний і негативний вплив Інтернет-технологій на розвиток особистості», надає можливість аудиторії зробити висновки про позитивний вплив і механізм мінімізації негативного впливу Інтернету на здоров'я людини. Рольова гра «Суд над комп'ютером» сприяє систематизації та поглибленню знань щодо правил роботи за комп'ютером, його впливу на фізичне і психічне здоров'я людини, попередженню Інтернет-залежності. Метод «мозкового штурму» за темою «Правила мережного етикету» впливає на розвиток логічного мислення, вироблення умінь у спілкуванні, уміння аргументувати свою думку, отримання знань правил поведінки в мережі Інтернет; створюючи проект «Сучасні гаджети в нашому житті», студенти робили огляд нових технологій, виявляли їх роль та призначення у повсякденному житті людини, що сприяло отриманню ними необхідних знань з даної теми, розвитку умінь готувати доповіді з використанням мультимедійних презентацій, формуванню навичок користування ресурсами Інтернет для опрацювання інформації. Прикладом застосування кейс-методу є тема «Технологія пошуку інформації в мережі Інтернет», що передбачало вибір пошукової системи, правильний підбір ключових слів, застосування спеціальних операторів при здійсненні пошуку інформації в мережі для формування вміння означити проблему, активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку винахідливості.

Ефективність організації позааудиторної роботи залежить не тільки від вдало підібраних форм і методів інтерактивного навчання, а й використання сучасних мультимедійних технологій, а саме інтерактивної дошки (SMART Board), що дозволяє демонструвати презентаційний матеріал в живій і захоплюючій формі, сприяє взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Працюючи біля дошки, студенти залучаються до освітнього процесу, де велику роль відіграє ситуація успіху, а в результаті успішності підвищується мотивація до навчання.

Таким чином, залучення студентів до різних видів самостійної аудиторної та позааудиторної роботи збагачує їхній особистий досвід, знання про різноманітність людської діяльності, формує професійні вміння.

У третьому розділі – **«Результати експериментальної роботи з формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів»** – описано організацію констатувального та формувального етапів експериментального дослідження, проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

Організація констатувального та формувального експериментів базувалася на розробленні критеріїв та показників рівня сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, виявленні педагогічних умов для проведення експерименту, проведенні експериментального дослідження, перевірці та аналізі отриманих результатів. Під час проведення педагогічного експерименту здійснювалось автоматизоване оброблення його результатів, що забезпечило їх достовірність, а використання відповідних інформаційно-комп'ютерних технологій щодо підготовки, проведення та аналізу педагогічних умов формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів зумовило отримання обґрунтованих висновків. Статистично-математичні методи, що використовувались під час констатувального та формувального експериментів, були спрямовані на якісний і кількісний аналіз емпіричних даних, узагальнення отриманих результатів експерименту. У ході дослідно-експериментальної роботи використовувались методи емпіричного дослідження, а саме: педагогічний моніторинг, тестування, анкетування, бесіди, вивчення й узагальнення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, педагогічний експеримент з дотриманням загальних вимог – валідності, надійності та репрезентативності.

З метою об'єктивності дослідження процесу формування інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів було обрано експертну комісію у складі десяти викладачів Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського та Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, які володіли необхідними компетентностями, і мали досвід науково-педагогічної діяльності більше ніж п'ять років та позитивно ставились до роботи в складі експертної групи.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась у три етапи (підготовчий, констатувальний та формувальний) з практичним використанням відповідних методів. На *підготовчому етапі* (2010-2011 рр.) проаналізовано теоретичні засади формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, науково-методичну літературу з проблем інформатизації освіти, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; сплановано дослідницькі процедури; визначено поняттєво-категоріальний апарат дослідження, здійснено аналіз зарубіжного досвіду інформатизації освіти, визначено експериментальні бази дослідження.

Для проведення *констатувального етапу* (2011-2012 рр.) дослідження було здійснено вибірку респондентів: 467 студентів, що навчалися на різних спеціальностях у коледжах і 20 викладачів. Констатувальний експеримент було здійснено у два етапи. У ході першого етапу здійснено аналіз навчальних планів і робочих програм із комп'ютерних дисциплін, аналіз посібників, методичних розробок та рекомендацій, інтернет-ресурсів. Основними завданнями другого етапу було визначення структури, критеріїв, показників і рівнів сформованості інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів. Для дослідження стану сформованості інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів використовувались емпіричні методи дослідження (методи вивчення продуктів діяльності, а саме: аналіз результатів тестів, лабораторних робіт, розрахунково-графічних робіт, опитування та анкетування). Для виявлення різних видів прояву інформаційної культури проводився аналіз як завдань, що виконувались в

аудиторний час, так і завдань, що передбачали самостійне виконання в позааудиторний час. Якісний і кількісний аналіз результатів дослідження здійснювався за допомогою табличного редактора Microsoft Excel; для узагальнення, моделювання та прогнозування педагогічного явища застосовано кореляційний аналіз.

Теоретичні висновки та опрацьовані результати констатувального експерименту було покладено в основу обґрунтування педагогічних умов формування інформаційної культури та проведення *формульованого етапу* експерименту у Миколаївському політехнічному коледжі (2012-2014 рр.). Було залучено 218 студентів, з яких 106 студентів входили до експериментальної групи (ЕГ) та 112 студентів до контрольної групи (КГ). Групи були розподілені зі збереженням умов репрезентативності та однорідності вибірки. Такий розподіл студентів на ЕГ та КГ нами здійснено для діагностики рівня сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів до початку та наприкінці експерименту.

Достовірність отриманих результатів у процесі педагогічного експерименту щодо формування інформаційної культури у студентів політехнічних коледжів перевірялась, враховуючи вимоги, сформульовані до проведення науково-педагогічних досліджень, в два етапи. Перший етап передбачав фіксацію вихідного стану студентів експериментальної та контрольної груп; другий етап – спостереження за динамікою формування інформаційної культури у студентів експериментальної та контрольної груп під впливом контрольованої сукупності педагогічних умов.

Як показали діагностичні зрізи, показники рівнів інформаційної культури у студентів експериментальних груп політехнічних коледжів унаслідок впровадження педагогічних умов є вищими, ніж у студентів контрольної групи. Для визначення показників інформаційної компетентності, інформаційної етики та інформаційної поведінки було проаналізовано результати виконання завдань з «Інформатики і комп'ютерної техніки». Інтегральний показник інформаційної культури за мотиваційно-ціннісним критерієм, обчислений як середнє значення за рівнями інформаційної компетентності, інформаційної етики та інформаційної поведінки, свідчить про зростання високого рівня інформаційної культури. Якщо на початку вивчення дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу високий рівень інформаційної культури мали 64,84% студентів експериментальних груп, то після впровадження педагогічних умов цей показник становив 83,15%. Позитивні зміни відбулися і з показниками інформаційної культури за когнітивним критерієм. До початку формульованого експерименту цей показник становив 68,51%, а після формульованого експерименту 81,16% тобто збільшився на 12,65%. Результати оцінювання рівня сформованості інформаційної культури за діяльнісним критерієм теж мають позитивну динаміку: цей показник збільшився з 38,88% до 50,12%. Результати діагностики рівня сформованості інформаційної культури представлені у таблицях 1, 2.

Таблиця 1

Результати оцінювання рівня сформованості інформаційної культури до формувального експерименту (%)

Критерії	Група	Рівні інформаційної культури		
		високий	середній	низький
Мотиваційно-ціннісний	КГ	61,16 %	34,54 %	4,3 %
	ЕГ	64,84 %	29,35 %	5,8 %
Когнітивний	КГ	68,32 %	27,48 %	4,2 %
	ЕГ	68,51 %	27,21 %	4,26 %
Діяльнісний	КГ	34,2 %	55,72 %	10 %
	ЕГ	38,88 %	52,5 %	8,5 %

Таблиця 2

Результати оцінювання рівня сформованості інформаційної культури після формувального експерименту (%)

Критерії	Група	Рівні інформаційної культури		
		високий	середній	низький
Мотиваційно-ціннісний	КГ	62 %	38 %	0 %
	ЕГ	83,15 %	16,84 %	0 %
Когнітивний	КГ	68,45 %	31,55 %	0 %
	ЕГ	81,16 %	81,16 %	0 %
Діяльнісний	КГ	34,19 %	57,69 %	8,11 %
	ЕГ	50,12 %	45,7 %	4,09 %

Порівняльний аналіз рівнів сформованості інформаційної культури дав можливість довести ефективність проведеного експерименту. Крім того, застосування такого теоретичного методу як порівняння, сутність якого полягає у визначенні різниці та подібності, дало змогу порівняти рівні сформованості інформаційної культури у студентів контрольної та експериментальної груп згідно компонентів інформаційної культури після експериментального навчання.

ВИСНОВКИ

У висновках викладено результати теоретичного узагальнення і вирішення наукових завдань, спрямованих на формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів:

1. Розуміння змісту поняття «інформаційна культура» потребує з'ясування сутності понять «культура» та «інформація» на основі аналізу філософської, психолого-педагогічної та науково-методичної літератури. «Культура» – це все, що людина створила власним розумом, а не отримала від природи; це історичний продукт, результат діяльності багатьох поколінь, кожне з яких використовувало матеріальні і духовні надбання своїх попередників, продовжувало розвивати науку, техніку, промисловість та змінювало суспільство, соціальні норми, форми

індивідуальної поведінки відповідно до потреб соціального ладу. Встановлено, що загально визнаними компонентами культури особистості є політична, правова, моральна, естетична, етична, екологічна, комунікаційна, фізична, інформаційна. «Інформація» – це відомості про об'єкти і явища навколишнього середовища, їх параметри, властивості та стан, які передаються усно, писемно та з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій. Основні властивості інформації: достовірність, об'єктивність, цінність, повнота, актуальність, зрозумілість.

Інформаційна культура є частиною загальної культури і розглядається як рівень досконалості людини, суспільства або визначеної його частини у всіх можливих видах робіт з інформацією: її одержанні, нагромадженні, кодуванні і обробленні та створенні на її базі якісно нової інформації, її передачі і практичного використання.

Вивчення наукових праць дало можливість сформулювати авторську дефініцію поняття «інформаційна культура студентів політехнічних коледжів» як усвідомлення цінності набуття нових знань і умінь у використанні комп'ютерних технологій; досконале володіння спеціальними програмними продуктами, які необхідні для вирішення певних завдань, вміння застосовувати освітні ресурси мережі Інтернет; знання та дотримання основних норм і правил поведінки у використанні комп'ютерних технологій та в процесі здійснення діяльності в мережі Інтернет.

Для нашого дослідження важливим є зарубіжний досвід інформатизації освіти, який базується на дистанційному навчанні, визначенні стандартів інформаційної компетентності та реалізації концепції освіти упродовж життя.

2. Охарактеризовано структурні компоненти інформаційної культури студентів політехнічних коледжів: *інформаційна компетентність*, яка передбачає здатність студента представляти, обробляти і використовувати інформацію із застосуванням конкретних програмних продуктів, високий рівень внутрішньої мотивації щодо використання комп'ютерних технологій; *інформаційна етика*, що базується на високому рівні дотримання морально-етичних норм ділового спілкування і правової відповідальності щодо розміщення інформації в мережі Інтернет (мережний етикет); норми і правила поведінки особистості під час використання інформаційно-телекомунікаційних технологій; *інформаційна поведінка* як спосіб дій, сукупність зусиль, що реалізуються для отримання та використання нових знань, їх розповсюдження у суспільстві.

Визначені основні критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) та показники, на основі яких можна виявити стан сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. *Мотиваційно-ціннісний критерій* визначається такими показниками як: висока внутрішня мотивація щодо використання комп'ютерних технологій; набуття нових знань і умінь у їх використанні; прагнення до самореалізації та самовдосконалення у своїй майбутній професії; спонукання до вивчення нових програмних продуктів з метою підвищення свого професіоналізму; розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві. *Когнітивний критерій* – знання апаратного та програмного забезпечення комп'ютера, вміння працювати в різних операційних системах; знання і вміння застосовувати основні прикладні програми для обробки

даних; вміння застосовувати освітні ресурси мережі Інтернет для підвищення інформаційної компетентності. *Діяльнісний критерій* – здатність вибирати для різних видів діяльності засоби інформаційних, комп'ютерних та телекомунікаційних технологій щодо їх здійснення, вміння творчо підходити до вибору способів вирішення нових завдань.

3. На основі визначеної структури, критеріїв та показників встановлено і охарактеризовано рівні сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів (високий, середній, низький).

У ході дослідно-експериментальної роботи на етапі констатувального експерименту студенти політехнічних коледжів продемонстрували недостатній рівень сформованості інформаційної культури. Так, наприклад, за мотиваційно-ціннісним критерієм було виявлено, що домінуючими є середній рівень інформаційної етики – 13,02%, за когнітивним критерієм – 8,23%, за діяльнісним – 47,42%. Крім того, виявлено, що надмірне користування Інтернет-ресурсами у більшості студентів викликає негативні наслідки, зокрема певний ступінь Інтернет-залежності. Такі результати засвідчують необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу на підвищення рівня сформованості інформаційної культури.

4. З метою формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів було визначено педагогічні умови:

– удосконалення змісту комп'ютерної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка», а саме: була розроблена експериментальна програма, яка на відміну від типової включала такі теми: «Технологія пошуку інформації в мережі Інтернет», «Етикет мережевого спілкування», «Фінансові функції в MS Excel», «Статистичні функції в MS Excel», «Застосування надбудови Пошук рішення», «Розробка бізнес-презентації», «Публікація презентації в мережі Інтернет», що сприяє поглибленню знань та умінь студентів використовувати різні способи пошуку інформації, правильно формулювати запити й критично оцінювати знайдену інформацію, досліджувати соціально-економічні явища і процеси, створювати бізнес-презентації, технологію їх складання та оформлення тощо;

– організація самостійної аудиторної роботи, яка здійснюється за допомогою як традиційних форм самостійної роботи (індивідуальної, групової, колективної), так і за допомогою інформаційно-навчального середовища Moodle, що дає можливість викладачу створювати та редагувати структурні елементи курсу навчальної дисципліни та відстежувати статистику одночасного проходження курсу великою кількістю студентів; використання Інтернет-технологій з відкритим у часі і просторі дистанційним доступом до інформаційних ресурсів;

– організація позааудиторної роботи студентів з використанням інтерактивних та проектних методів навчання (метод рольових ігор, метод дискусії, метод «мозкового штурму», метод кейсів, метод проектів тощо) та використанням сучасних мультимедійних технологій (інтерактивна дошка (SMART Board)) з метою стимулювання у студентів мотивації до оволодіння інформаційною культурою, розуміння її ролі в життєдіяльності окремої людини та суспільства в цілому, формування та подальшого розвитку їхніх умінь, необхідних для пошуку, відбору необхідної інформації, а також для здійснення її подальшого аналізу, систематизації та узагальнення.

5. Аналіз результатів формувального етапу дослідно-експериментальної роботи засвідчив позитивну динаміку показників сформованості інформаційної культури студентів, які значно підвищилися у студентів експериментальної групи. Так приріст показника високого рівня інформаційної компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм становить 32,98% у контрольній групі цей показник 0,85%). За когнітивним критерієм рівень інформаційної компетентності становить 21%, інформаційної етики – 8,99% (у контрольній групі ці показники становлять 0,96% та 0,41%). Приріст показника високого рівня інформаційної компетентності за діяльнісним критерієм – 16,03%, інформаційної етики 9,76% (у контрольній групі ці показники становлять 0,02 та 1,04%).

Цей результат був отриманий на основі впровадження в освітній процес експериментальної групи педагогічних умов формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. Позитивний результат експериментальної роботи уможливив розробку методичних матеріалів з формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, що дозволить викладачам удосконалити зміст навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка», організувати самостійну аудиторну роботу та позааудиторну роботу студентів.

Однак проведене дослідження не вичерпує можливостей вирішення проблеми формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. Подальшого дослідження потребують такі її аспекти: особливості відбору змісту і технологій формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів, створення науково-методичного забезпечення з організації самостійної роботи студентів, порівняльний аналіз систем формування інформаційної культури студентів у зарубіжних країнах тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Степаненко А. І. Інформаційна культура як складова загальної культури суспільства / Анастасія Степаненко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих на НАПН України. – Київ ; Ніжин, 2013. – Вип. 6. – С. 254–260.
2. Степаненко А. І. Рівень інформаційної культури студентів політехнічного коледжу / А. І. Степаненко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 4 (30) – С. 294–300.
3. Степаненко А. І. Педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів / Анастасія Степаненко // Імідж сучасного педагога. – 2014. – Вип. 6 (145). – С. 19 – 21.
4. Степаненко А. І. Формування інформаційної культури як невід'ємної складової освітнього простору студентів політехнічних коледжів / А. І. Степаненко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 5 (39) – С. 144–149.
5. Степаненко А. І. Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів у процесі самостійної роботи / Анастасія Степаненко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2014. – Вип. 3/4.– С. 73–75.

Наукові праці апробаційного характеру:

6. Степаненко А. І. Інформаційна культура в освітньому просторі технічних коледжів / А. І. Степаненко // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей : матеріали ІХ Міжнар. педагогічно-мисецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької, Чернівці, 2011.– Вип. 3. – С. 404–406.
7. Степаненко А. І. Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів засобами інформаційно-комунікативних технологій / А. І. Степаненко // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей : матеріали Х Міжнар. педагогічно-мисецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької. – Чернівці, 2013. – Вип. 4 – С. 228–231.
8. Степаненко А. І. Інформаційна культура як якісна характеристика професійної підготовки студентів політехнічних коледжів / А. І. Степаненко // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД: «XVII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція» 29-30 листопада 2013 р. Частина 2], Переяслав-Хмельницький, 2013. – С. 192-[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://neasmo.org.ua/zbirnik_final_11_2013_2.pdf
9. Степаненко А. І. Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній простір студентів / А. І. Степаненко // Наука України: перспективи і потенціал : [зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. заочної конф., 22-23 лют. 2013 р.], м. Запоріжжя. – Запоріжжя, 2013. – С. 158–160.
10. Степаненко А. І. Особливості формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів / А. І. Степаненко // Перспективні напрямки світової науки : [зб. статей учасників XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»]. – Запоріжжя, 2014. – С. 44–46.
11. Степаненко А. І. Роль мультимедійних технологій у формуванні інформаційної культури студентів / А. І. Степаненко // Перспективні напрямки світової науки : [зб. статей учасників XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»]. – Запоріжжя, 2014. – С. 46–48.
12. Степаненко А. І. Застосування Інтернет-технологій у навчальному процесі з метою формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів / А. І. Степаненко // Актуальні проблеми педагогічної науки : [матеріали VII всеукр. наук.-практ. заочної конф., м. Миколаїв, 14-15 листоп. 2014 р.]. – Миколаїв, 2014. – С. 94–96.

АНОТАЦІЇ

Степаненко А. І. Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2017.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

Узагальнено генезу понять «культура», «інформація», «інформаційна культура». Сформульовано авторську дефініцію поняття «інформаційна культура студентів політехнічних коледжів».

Визначені та охарактеризовані структурні компоненти інформаційної культури студентів політехнічних коледжів (інформаційна компетентність, інформаційна етика, інформаційна поведінка), основні критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) та показники, на основі яких виявлено стан сформованості інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

Обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів для підвищення якості їхньої професійної підготовки: удосконалення змісту навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка», за рахунок розробки експериментальної програми; організація самостійної аудиторної роботи, яка здійснюється шляхом використання традиційних форм самостійної роботи, а також за допомогою інформаційно-навчального середовища Moodle; організація позааудиторної роботи студентів з використанням інтерактивних та проектних методів навчання і застосуванням сучасних мультимедійних технологій (інтерактивні дошки (SMART Boards)).

Запропоновані педагогічні умови експериментально перевірено. Здійснено аналіз їх ефективності за допомогою методів математичної статистики. Розроблено методичні матеріали з формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів.

Ключові слова: інформаційна культура, компоненти, критерії та показники інформаційної культури, студенти політехнічних коледжів, педагогічні умови, самостійна робота.

Степаненко А. И. Формирование информационной культуры студентов политехнических колледжей. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Институт педагогического образования и образования взрослых Национальной академии педагогических наук Украины, Киев, 2017.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования информационной культуры студентов политехнических колледжей.

Исследовано генезис понятий «культура», «информация», «информационная культура». Сформулировано авторское обозначение понятия «информационная культура студентов политехнических колледжей».

Определены и охарактеризованы структурные компоненты информационной культуры студентов политехнических колледжей (информационная компетентность, информационная этика, информационное поведение), основные критерии (мотивационно-ценностный, когнитивный, деятельностный) и показатели, на основе которых выявлено и охарактеризовано уровни сформированности информационной культуры студентов политехнических колледжей (высокий, средний, низкий).

Результаты констатирующего эксперимента засвидетельствовали недостаточный уровень информационной культуры студентов политехнических колледжей по всем критериям, а чрезмерное использование Интернет-ресурсов у большинства студентов не только не способствует формированию определенных умений и навыков, а и вызывает негативные последствия – Интернет-зависимость. Такие результаты засвидетельствовали необходимость целенаправленного педагогического влияния на повышение уровня сформированности информационной культуры.

Обоснованы педагогические условия формирования информационной культуры студентов политехнических колледжей для повышения качества их профессиональной подготовки:

- усовершенствование содержания учебной дисциплины «Информатика и компьютерная техника» за счет дополнения типовой программы определенными темами, изучение которых способствует углублению знаний и умений студентов использовать разные способы поиска информации, правильно формулировать запросы и критически оценивать найденную информацию, исследовать социально-экономические явления и процессы, создавать бизнес-презентации, технологию их составления, оформления и др.;

- организация самостоятельной аудиторной работы, которая осуществляется как с помощью традиционных форм самостоятельной работы (индивидуальной, групповой, коллективной), так и с помощью информационно-обучающей среды Moodle, что дает возможность преподавателю создавать и редактировать структурные элементы курса обучающей дисциплины и отслеживать статистику одновременного прохождения курса большим количеством студентов; использование Интернет-технологий с открытым дистанционным доступом к информационным ресурсам;

- организация внеаудиторной работы студентов с использованием интерактивных и проектных методов обучения (метод ролевых игр, метод дискуссии, метод «мозгового штурма», метод кейсов, метод проектов) и применением современных мультимедийных технологий (интерактивная доска (SMART Boards) с целью стимулирования у студентов мотивации к овладению информационной культурой, понимания ее роли в жизнедеятельности каждого человека и общества в целом, формирования и дальнейшего развития их умений, необходимых для поиска, отбора необходимой информации, а также для осуществления ее дальнейшего анализа, систематизации и обобщения.

Предлагаемые педагогические условия экспериментально проверены. Осуществлен анализ их эффективности с помощью методов математической статистики. Разработаны методические материалы по формированию информационной культуры студентов политехнических колледжей.

Ключевые слова: информационная культура, компоненты, критерии и показатели информационной культуры, студенты политехнических колледжей, педагогические условия, самостоятельная работа.

Stepanenko A. Information Culture Formation of Polytechnic College Students. – Manuscript.

The research work on obtaining of scientific degree of candidate of Pedagogical sciences by specialty of 13.00.04 – “Theory and Methodology of Professional Education”. – Institute of Pedagogical Education and Adults’ Education of National Academy of Pedagogic Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

The thesis comprises a theoretical and experimental research of problems of information culture formation of polytechnic college students.

The genesis of such concepts as «culture», «information», «information culture» is investigated. The author’s definition of «information culture of polytechnic college students» is formulated.

The following structural components of the information culture of polytechnic college students as information competence, information ethics, information behavior are defined, the main criteria (value and motivational, cognitive, activity) and parameters are determined on which basis the condition of information culture formation of polytechnic colleges students is revealed.

The pedagogic conditions of information culture formation of polytechnic college students are established to improve the quality of students’ professional training, to improve the content of computer training course «Information Science and Computer Technologies» by means of developing a experimental program; organization of independent on site educational activities, carried out with the help of traditional forms of self-study and using the information and training computer program Moodle; organization of extracurricular work of students by using interactive and project teaching methods and modern media technologies (such as, interactive whiteboard (SMART Board).

The introduced pedagogical conditions are experimentally verified. The efficacy is analyzed by using methods of mathematical statistics. The methodical materials are worked out with a formation of student culture of Polytechnic College.

The key words: information culture, components, criteria and performance of information culture, polytechnic college students, pedagogical conditions, independent work.